

ASZTAL a Tiszában

A szegedi „kapa-kaszakerülő skriblifek”, ahogyan — önnönmagával együtt — az újságírókat titulálta Tömörkény István — ezt a mondását is írott törvénynek tartották: „Nem kocsma az a szerkesztőség, hogy mindég benne tartózkodjék az embör.” Így aztán mi is szívesebben töltöttük a nappali szabad órákat itt, a Tiszában vagy a Kassban, a Korzó kávéházban, az EMKE-ben, mindig ott, ahol éppen a törzsasztalunk volt. A kocsmái darvadozásainkról most nem beszélek. Ennek a szó-kásnak különben, amely kissé különválasztotta a mi életünket a polgári élettől és bizony sok fejszoválásra, megszólásra adott ürügyet, az újság sem látta kárát. Igaza volt Újlaki Antalnak, a „Tesvir”-nek, a Szegedi Friss Újság szerkesztőjének, aki ugyancsak egyike a szegedi tegnapok jellegzetes ködlovagjainak, amikor azt mondotta, hogy az újságíró munkaterülete nem a szerkesztőség, nem is a különféle hivatal, hanem az utca, a kocma, a kávéház. Egyszóval az élet, mert a mi nyersanyagunknak, a szenzációnak itt a lelőhelye.

Nagyszerű dolog volt ez a mi régi kávéházi törzsasztalunk. Földévez emléket elcsudálkozva látom, hogy az ellenforradalmi korszaknak abban a legveszedelmesebb periódusában is, a húszas évek legelején, a haladás szelleme lebegte körül. De azért ne gondolja senki, hogy mi örökkön örökké a világ megváltásával töltöttük a drága időt. Ez a törzsasztal mégiscsak olyan bohémasztal-féle volt. Mint ha Murger Bohémvilágából varázsolt volna ide öreg barátunk, Schermann Kálmán, a göré. Jó otthona volt a tréfának, a bolondozásnak is, valamint az emberszólásnak. Vese-asztalnak is titulálták, és ha éppen más médium nem akadt — egymáson gyakoroltuk a veszés művészetét. Ha jobban visszakémelek, a régmúlt időket elborító opálos ködök fátyla mögött látom azt is, hogy minden tréfa, minden szójáték legmélyén voltaképpen mégiscsak a szebb, emberibb és igazabb jövővért sávargó vágyunk izzott. Témák születtek itt, vezércikkék és krockiké, tárcaiké, novelláké és regényeké, ha nagy részük legfeljebb egy-egy színes „hírkapitelben” öltött is testet.

A legjobban ziporkázott Juhász Gyula szelleme. Boltozott homloka mögött minden pillanatban kipattanásra készen állt a szikra. Ezekből a szikrákból kerekedett ki például az a csudálatos csillagszóró is, amely Szegedi Színház című parányi kötetében Gyula műsorával világított bele a kurzus-közélet szellemi sivatagába és politikai dzsungelbe a kegyelmes és méltóságos percemberkéi tarka panoptikumába. Mindig kitaláltunk valami játékot, és elszórakoztunk vele egy darabig. Egyszer neveket bújattunk el egy-egy mondatba. Az egyik akkor született, amikor Kozma Béla kollégánk telepedett meg rövid időre Szegeden, és némi zavarokat okozott a szegedi életben.

— Ez az úr nagy gondot o-KOZ MA BÉ LA-pjának — rögtönözte az asztalnál a költő.

A másik gyilkosabb volt, de fölöttébb találó. Zsirkay János került tühegyre, a forradalmárból terror-tollnokká vedlett publicista, a rosszemlékű Szegedi Új Nemzedék főszerkesztője.

— Varáz-ZS IRKA HIJAN OS-tobaságot lehet csak írni.

Együtt volt velünk Engel Vilmos is, az öreg Napló nagy kultúrájú és igen derék gazdája, akiben a lapkiadás tömegtelen gondja, baja bámulatos iráskészséget hamvasztott el. Törzstagja volt az asztalnak, pompás alkalmi bökkverskölő, egy-két kurtasorban nála senki sem tudta volna találhatóbban jellemezni kis köztársaságunk tagjait. Egy ideig kétoldalas déli kiadásban is megjelentette a Szegedi Naplót, alapos volt a gyanúnk, hogy kizárólag Móra Ferenc kedvéért. Ebben volt ugyanis Mórának egy rovata, a Homokóra, amelyben utolérhetetlen írásművészetével veszte

Részletek a Juhász Gyula és az 1920—1930-as évek haladó szegedi újságíróinak emlékére a Tisza Szálló éttermében elhelyezett emléktábla tegnapi leleplezésén elmondott beszédből.

ki napról napra a kurzuslovagok tehetőségten és véres országlását.

Pereg, mint a Homokóra,
Ez a Móra...

— írta róla a Tinta-Palintá-ban.

Ez a tréfás kiadványunk is itt született meg különben a törzsasztalnál, a szemfüles Gelléri Andor gondozásában. Az újságírók Görbe Éjszaka címmel rendezett táncmulatságára.

Itt jelentek meg a „kollektív verselésből fakadt” nevezetes Ibolyka-versek is. Négyen valánk együtt a törzsasztalnál egy unalmas délután, Juhász Gyula, Terescsényi György, Gács Dömötör és jómagam. Az egyik asztalnál feltűnően szép és csinos ifjú hölgy foglalt helyet, két idősebb társaságában: Ibolyka. Valaki felröpítette az ötletet: írjunk hozzá verset közösen, mégpedig úgy, hogy mindegyik külön-külön kutyanyelvre megír egy strófát, aztán továbbadja, s a többi folytatja. A verseket a pincér továbbította diszkrétan Ibolykának.

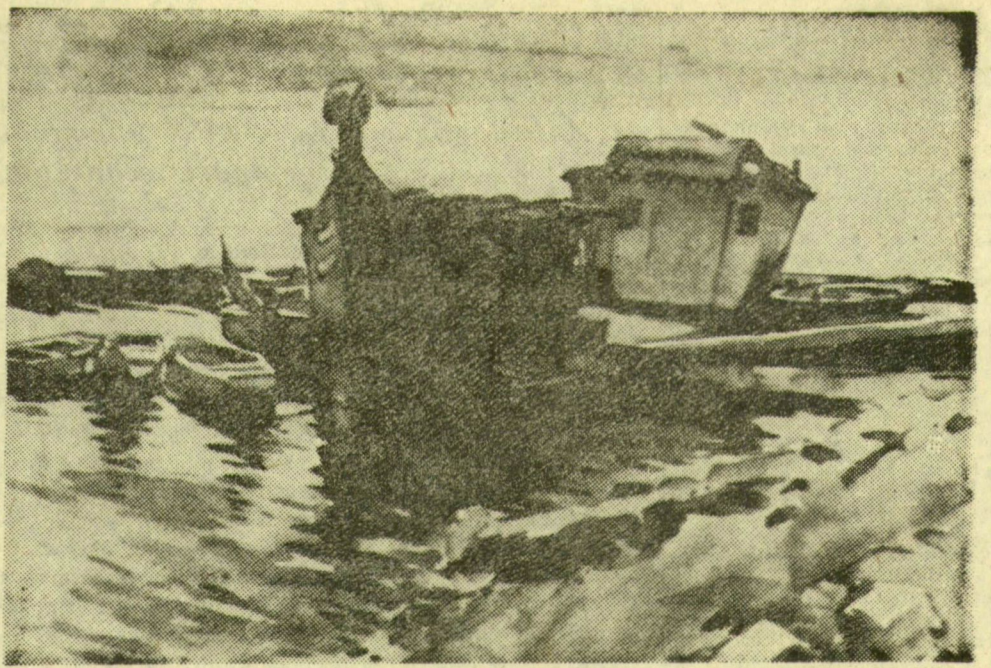
Lovagias ügy lett belőle, a kislány véglegénye provokáltatott bennünket, de aztán mégis elismult a dolog...

Móra Ferenc nem volt kocma-, kávéházkedvelő ember, nagyon ritkán ült köztük a törzsasztal mellé. Mégis ő volt valamennyiünk példaképe, mesterünk, és ha nem is volt köztünk, örökké jelenvalónak éreztük, mint ahogyan ő is sok más főhivatása mellett legfőbb hivatásának az újságírást tartotta, és ezt meg is vallotta számtalanszor.

A régi asztal róla is őriz egy különös emléket. Világos volt a márványlapja, és ez rajzolatásra készített még olyanokat is, akikben nem volt különösebb rajz tehetség. Juhász Gyula is rajzolatot torzonborz arcokat rá, Terescsényi György, Pór Tibor (a mai Sárió Sándor), Donászy Kálmán, Kovács Árpád meg még jónéhányan. A legtöbbet én firkáltam rá. A takarítóasszonyok hajnalról hajnalra alig győzték a tisztára sikálását. 1934. február 8-án — azon a napon, amelynek hajnalán meghalt Móra Ferenc — mely megröndültséggel a márványra rajzoltam az arcát. Nem karikatúra volt, hanem portré. Azt hiszem, életem legsikerültebb rajza. Amikor Schermann Kálmán meglátta, kiadta a parancsot: az asztalt nem szabad lesikálni, mert vastag üveglapot vágat rá, hogy megmentse a jövődönnek. Vagy három hétig nem is esett a rajznak bántódása, de azon a napon, amikor Kőrösi Üveges leszállította a csiszolt üveglapot, a rajznak nyoma sem volt az asztalon. Új takarító nő lépett aznap szolgálatba, és nem tudva a főnöki parancsról, tisztára sikálta a márványlapot.

Volt néhány kedves, értékes kultagunk is, hadd említsem most meg közülük Réti Ödönt, a méltatlanul elfelejtett novellistát, Lugosi Dömét, a színház és színházi tudományok nagymesterét, valamint Heller Ödönt, a festőt, a tápéi színek és hangulatok fölfedezőjét, akit olyan bestiális kegyetlenséggel gyilkoltak meg a kurzus ma is ismeretlen hóhérai a tápéi töltésen.

Utóljára hagyjam Úr Györgyöt, akit ugyan Úr Gyurkának ismert és nevezett mindig a szegedi világ. Egyik leglelkesebb tagja volt a társaságnak. Az újságírást szerelmese és lelkes agitátora, bár nem sokáig robotoskodott napilapok redakcióiban. Egész élete mégis az újságírástért vívott örökös harcban telt és égett el. Neki köszönhetjük azt is, hogy most ez az emléktábla örökíti meg a mi régi gardánk emlékezetét. Élete utolsó cselekedete volt, hogy nem sokkal hirtelen bekövetkezett halála előtt márványtáblát csináltatott, amelyben a derék utódok minden biztonnal buzdító, lélekemelő szimbólumot fognak látni nagyon sokáig.

BÁNSZKI TAMÁS

HALÁSZBÁRKA

SZEGEDI KÖLTŐK

KELEMEN JÁNOS

Dante háza

Mint a múlt, olyan sűrű lett az este,
hol végnél is sötétebb annak árnya,
ki a vesztett igaz utat kereste.

Hol volt még lélek ilyen büszke-árva,
szem messzenéz, szándék oly merész,
a kárhozott nép városát bejárva?

Hol volt még szív oly gyűlöletre kész,
és szerelem, mely legyőzné a poklot,
világítóbban hol fénylett az ész?

Firenze! Hütlén bölcső, drága, romlott —
kitől szállt még hazára annyi átok,
és szebb énekekkel elébed ki omlott?

Mert ő, ki vakok között volt a látnok,
s tudta, mily keserű a mások étke,
csupán az édes Arno-partra vágyott.

Firenze! Korok annyi szennye, vétke
ellen ki volt még ily kegyetlen ostor:
a vesztett lelkeket sziszegve tépte —

s ki roskadt úgy maga is fájdalomtól,
a kin megszűnyén fokról-fokra lépve,
mint hullá földre hullván irgalomtól?

Firenze! Ma is, kit vágy szólít égve,
hős vagy zarándok, kinek mint kereszt ül
vállán a szándék, s törne igaz égbe:

csak messzeülvé, poklokon keresztül,
felszállva kilenc tisztító körön
jut el, hol Beatrixe fénye rezdül.

s harcból, reményből kinő az öröm.

LÓDI FERENC

„Eltörött a hegedűm”...

Dankó Pista kőalakja
áll a sarkon egyedül.
Szegény cigány-király árva,
banda nélkül hegedűl.

Az, hogy csak szólna húrja,
hegedűje nyaka törve;
s húzná, hogy egy cigányleány
sír, nem vitték esküvőre.

Szobor-ülmát ki zavarja,
melyik primás ivadéka,
kire ősi átok várat
hegedűjét venni célba?

Felsőváros őrzi titkát,
külvárosnak arany ósze.
Valahol egy öregasszony
most is vár a menyegzőre.

S Dankó Pista nem megy érte,
megállt némán az időben.
Hegedűjét kijavítják
s újra hangol nehéz kőben.

S akkor szólal meg a húrja,
mikor szüzlány megy el arra,
vagy ha asszony, kit a hűség
formáz százszor szép alakra.

Ki hallotta, ki csodálta,
milyen dallam kelt a kőből?
Szoborarcú Dankó Pista
csodálkozna legelőször...

POLNER ZOLTÁN

Az apostolok

Amidőn kettéhasadt az égi kárpti
s a világ sötétedni kezdett
aranyos igékkel szájukban
az apostolok szétszéledtek.
Most utcáinkat róják s a nők akikkel
vágynak a parkokba sétalunk
estéknél nekik mondogatják:
Opel, Fiat, Citroen, Wartburg.

BÓZSÓ JÓZSEF

Ez a legnehezebb

Egyik hét megy a másik után
és én megyek utánuk gyalog!
Nem tettem semmit életemben
mint mások — sem kicsit sem nagyot.

Nem fogják olvasni nevem
könyvben, füzetben vagy kép alatt
bosszúságára sok kis diáknak!
És így nem lesz amért szidjanak...

Nem találtam fel orvosságot
s igaz, hogy háborút se nyertem
s így nem fog utcát nevezni rólam
sohasem a történelem...

Ember voltam! Szürke mint a só!
Munkánk ritmusában kis kerék...
Észrevétlen éltem és halok meg,
ez aztán az igazán nehéz...

TABI LÁSZLÓ

Megmagyarázom

Tessék megengedni nekem, hogy a helyzetet megmagyarázzam. Nekem már oly sokan oly sokszor oly sok helyzetet magyaráztak meg, hogy most az egyszerű én szeretnék helyzetet magyarázni. Mert helyzet, ami magyarázatra szorul, mindig van; és mindig akad magyarázat, amelyhez a megfelelő helyzetet megtalálni gyerekjáték. És milyen jó dolog magyarázni a helyzetet! Milyen okos, aki magyarázza, milyen logikusan, szépen, értelmesen magyarázza, mennyire hízik a mája annak aki magyaráz, amikor látja, hogy olyan érdeklődéssel figyelik a magyarázatát! És milyen jó annak, aki a helyzet magyarázatát meghallgatja, bővíti a látókörét pillanatról pillanatra, szinte érzi, hogyan töltik a fejbe a bölcsességet nekije.

És milyen szerencsés maga a helyzet, amit megmagyaráznak, mert a helyzetnek is van lelke ám, ő is szereti, ha világos, ha minden különösebb nehézség nélkül meg lehet érteni őt, mert bizony a helyzet is szomorú, ha homályos, ha zavaros, ha félreértésre ad alkalmat. Hát még a magyarázat milyen boldog, amikor elhangzik, semmit sem szeret a magyarázat jobban, mint elhangozni, kristálytisztán, egyszerűen, veszen, ilyenkor a magyarázat ugrál és tapsikol öröme-
len, tessék elhinni.

Itt van például a helyzet ezekkel az új, érdekes vendéglőkkel, éttermekkel, amik mostanában sorra nyílnak Budapest minden táján. Mert mostanság nemcsak egyszerűen éttermek nyílnak, egyszerű éttermek már senki sem figyelne fel; mostanság érdekes, különleges vendéglők nyílnak, például vadvendéglő, ahol szarvast, őzet, nyuszt, vaddisznót lehet enni ilyen meg olyan módon, megnyílt a régi híres étterem a Belvárosban is, és azt hirdeti, hogy óbenné hizlalt ökröt lehet enni fatányéron, meg égő diós batyut kínál az újsághirdetésben, az ember csak kapkodja a fejét, mert égő diós batyúról még csak nem is hallott, eddig azt sem tudta, hogy az égő diós batyút eszik-e vagy isszák, most végre kiderült, hogy hirdetik; hát nem érdekes?

És megnyílt a Várban az Alabárdos-vendéglő, még riportot is írtak róla a lapok, olyan érdekes. Ennek nincs is konyhája, kis kályhákban sütik a húst, amit kardra szúrják és meggyújtanak és ónkupából mérik hozzá a bort, amit viszont egyáltalán nem lehet meggyújtani. És nyílik vitamin-étterem, ahol csupán egy vitamin minden eledel és nyílik birka-csárda is, türelmes vendégeknek meg sok minden egyéb érdekesség.

Nodemármost mi a helyzet, amit meg kell itt magyarázni? Az a helyzet, hogy az egyszerű észjárású polgár nem érti: minek ez a nagy versengés az éttermek között, ez a késhegyre menő konkurrencia mire jó, amikor végeredményben mindegyik étterem egy-

azon anyának, a nép államának gyermeke, ennek folytán akármit eszem akár melyik étteremben, ugyanabba a pénztárba fizetem be az árát végeredményben. És az egyszerű polgár azt sem érti, hogy miért kell evésre serkenteni a magyar embert, amikor a magyar ember amugyis annyit eszik, amennyi belefér? Éppen ezért az egyszerű ember úgy magyarázza a helyzetet, hogy tulajdonképpen az egyes kerületi tróztók harcolnak a fokozottabb tervteljesítésért, halat, vadat s mi jó falat azért kínálnak, mert az ötödik kerületben nem abból lesz a prémium, amit a negyedik kerületben esznek meg, s ennek folytán nem mindegy, hogy ki hol mennyit eszik.

Így gondolja az, aki felületesen ítél, akinek a helyzetet nem magyarázza meg senki. Node. Nem ez a helyzet. Azazhogy a helyzet ez, de a magyarázat nem ez. A magyarázat az, hogy valójában a népszaporulat kérdésével van összefüggésben a dolog. Mint köztudott, hazánk lakossága igen mérsékelt ütemben szaporodik. De miért? Mert a lakosságot darabszámra mérik, vagyis egy fő az egy fő, akkor is ha ötven kilo, akkor is ha egy mázsa. A helyzet magyarázata az, hogy a Statisztikai Hivatal állítólagos kezdeményezésére a jövő évtől a lakosságát súlyra kell mérni, akkor a népek szaporodási listáján legalább kilenc helylyel előre rukkolkunk. Hát ez a helyzet, kérem. Illetve, hogy a helyzet ez-e, arra nem merek esküdni tenni, de hogy a magyarázat ez, az a olvasó törődnie bele. Mert az én étteremben nincs hivalkodó vendéglő, a magyarázatokból. Eszi, nem eszi, nem kap mást.